Дядото на Херцег по майчина линия, Илия Хаджи-Баняц - едър търговец на суров и рязан дървен материал, не позволяваше на никой друг, освен на своя внук Нико, да навива скъпия грамофон марка "His Master's Voice". Малкият Херцег получи твърде рано тази привилегия; нямаше навършени още четири години!

Дядо му първо внимателно изчисташе плочата с топка от зелен плюш, а след това заедно слушаха арията на Саломе с главата на Йоан от Рихард Щраус в изпълнение на Бахрия Нурихаджич. Имаше и други плочи. Херцег особено много обичаше "модерните шеги" на Йоцо Танич и Жанка Стокич и увертюрата на "Леката кавалерия" от Франц фон Супе. Когато дядо му беше в особено добро настроение, пускаха "миятовки" - шеговити песни от популярния белградски адвокат Мият Миятович, въртяха "Ламбетвок" и хора на донските казаци. Докато слушаше тези плочи, дядо му често заспиваше в дълбокия кожен фотьойл, а тяхната домашна прислужничка Хайрия Пита идваше на пръсти да му разкопчае сивите гети, да му изуе обувките и след това да му нахлузи меки пантофи от филц.

Херцег вярваше, че всички тези хубави, далечни гласове, всъщност са изпълнение на жълтото куче, нарисувано на плочите как слуша "гласа на своя господар". Техният звук за него остана завинаги свързан с тъмната политура на дядовата му гостна, където пускаха грамофона.

Илия Хаджи-Баняц живееше в една от своите къщи, просторен едноетажен дом, който доминираше в източната част на търговския квартал на града. На етажа имаше апартамент от седем големи, господарски стаи, а в приземието бяха работните помещения. Херцег още си спомня проша-

рените мъже в раирани костюми, които седят около малкото бюро и пият от кристални чаши. Това бюро беше всъщност един вид секретер с множество малки чекмеджета от двете страни на зеленото сукно, върху което се мъдреше голяма бронзова мастилница във формата на Биг Бен. Чекмеджетата миришеха на енфие и стара хартия, а мъжете - на одеколон за бръснене. Над бюрото висеше фотографията на някакъв стар човек с пенсне, който държеше едно момче на коляното си. Дядо му беше обяснил, че това са кралят и неговият престолонаследник. Страната беше кралство. Над кожения диван се намираше друга картина: мустакат старец с ръка, омотана в кървава превръзка и с пушка на рамо, предвождаше група мъже и жени, почти всички бяха на коне, докато той вървеше пеша, сърдит на зрителите ("Преселението на сърбите под предводителството на Арсение Чарноевич" от маестро Пая Йованович). Херцег обичаше дядовата си канцелария и за това, че в ъглите й лежаха наредени мостри паркет и добре полирани дървени кубчета. Редеше от тях крепости и зидове.

Стаите на етажа рядко биваха проветрявани. Някои от тях бяха отваряни само три пъти годишно: за Коледа, за Великден и за семейния празник на Св. Архангел Михаил. Тогава се печаха купища баклава от домашни кори, урмашица (пудинг с фурми), пръхкав и сочен кадаиф, кифлички и соленки, а на всичко отгоре от сладкарница "Сабо" на главната улица донасяха голяма "сахер"-торта. Илия Хаджи-Баняц не вярваше в бога (винаги обръщаше гръб на попа, когато идваше да "освети" къщата), но тези празници бяха удобен случай да се покаже на целия град, че в къщата на Хаджи-Баняц всичко е както трябва. Действително, всички вещи в този стар дом на търговци бяха масивни и лъскави, както и самият прибор за хранене за двайсет и четири чове-

ка, който жените всяка събота излъскваха първо с фурнаджийска пепел, а след това с меки като душа бархетни парцали, дотогава докато среброто не побелееше.

Всяка пролет отиваха в планината с дядовия му "форд", който беше управляван от шофьор на заплата, някой си Рихтер. Пътуваха по макадамовите пътища (с настилка от отъпкан едър и ситен чакъл) до частните гори на Илия Хаджи-Баняц и отсядаха в сградата на управата при дъскорезницата. Често правеха излети, возейки се по тясната горска линия с вагонетки, влачени от издръжливи планински кончета. Когато стигнеха до сечище, горските работници оставяха секирите и кирките и сваляха шапки. Дядо му тогава се хващаше със секачите за ръце, точно както в детската игра "ринги-ринги-рае", като всички заедно обгръщаха някой особено дебел ствол и така се фотографираха. Рихтер водеше оседлан кон, на който седеше малкият Херцег.

На семейните фотографии от онова време Херцеговата майка Оливера е облечена с бяла рокля, която стига до средата на прасците й. Въпреки че сянката на широкополата й сламена шапка пада върху бледото й лице, под нея все пак светлеят големите й очи като две светулки в сумрака. Дядо му лежи в тревата до току-що застреляна сива мечка, а около тях стоят някакви мъже с лесничейски шапки. Малкият Херцег се усмихва от белия арабски кон, чиито юзди държи верният Рихтер. Баба му още отдавна е умряла и затова я няма на снимката. На заден план са столетните борове, обрасли с висока папрат. Някакъв изгубен кон наднича от тъмната гора. Филмът е проявен и снимката е направена във фото "Корзо".